

ICOMOS SLOVAKIA
INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
ICOMOS SLOVENSKO
MEDZINÁRODNÁ RADA PRE PAMIAHKY A SÍDLA SLOVENSKO

ODBORNÉ STANOVISKO

**vo veci obnovy národnej kultúrnej pamiatky na Bezručovej 3 v Bratislave
(č. ÚZPF: 10458/0)**

Toto odborné stanovisko bolo vypracované na základe žiadosti Ministerstva kultúry SR (MK 3519/2016 - 132/13373) zo dňa 28. 10. 2016 adresovanej národnému komitétu ICOMOS Slovensko.

Žiadosť bola odôvodnená potrebou objektivizovať vyhodnotenie vzniknutej situácie, keď časť objektu NKP Bezručova 3 bola asanovaná (na základe stavebného povolenia a súhlasu KPÚ Bratislava), voči čomu boli formulované vážne výhrady viacerých odborníkov na funkcionalistickú architektúru. Odborné stanovisko bolo vyžiadané najmä k "prípustnosti miery realizovaného deštruktívneho zásahu v rozsahu prezentovanom schválenou projektovou dokumentáciou".

Objekt bývalej Zemskej úradovne pre poistenie robotníkov (autori A. Balán a J. Grosmann) na Bezručova 3, bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku (NKP) v roku 1989 ako významný reprezentant funkcionalistickej architektúry, najmä pre svoje architektonicko - výtvarné hodnoty, ale aj pre použité progresívne stavebné technológie, kvalitné materiály, originálne riešenie výplne otvorov a cenné architektonické detaily.¹

Na úvod odborného stanoviska je potrebné všeobecne konštatovať, že v zmysle platnej legislatívy Slovenskej republiky² ako aj medzinárodných dohovorov a odporúčaní³, sú architektonické objekty a ich súbory vyhlasované za kultúrne pamiatky, najmä z dôvodu ich fyzickej ochrany, t.j. maximálneho zachovania originálnej materiálnej substancie, ktorá je nositeľom konkrétnych pamiatkových hodnôt.

V žiadosti Ministerstva kultúry SR je konštatované, že "v rámci špecifickej kategórie pamiatok architektúry 20. storočia nedisponujeme osobitnou metodikou, zásadami a princípmi, podľa ktorých by bolo možné objektívne posúdiť" realizovanú mieru zásahov na NKP Bezručova 3".

Pre stanovenie koncepcie zásahu na architektonickom objekte (a teda aj hodnotenia realizácie zásahu), ktorý je nositeľom významných kultúrno-historických hodnôt, je potrebné nielen charakterizovať a definovať kategórie jeho konkrétnych hodnôt, ale ich aj interpretovať, t.j. určiť:

- a) typy hodnôt, ktoré sa najväčšou mierou podieľajú na jeho „pamiatkovej“ podstate,
- b) ich hierarchiu, t.j. vzťahy rovnocennosti, resp. nadržanosti jednotlivých kategórií hodnôt, (určenie významu jednotlivých hodnôt pre súčasnú spoločnosť),

¹ vid' Aktualizačný list NKP Bezručova 3, KPÚ Bratislava, 12/2007

² Zákon č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu, §2, odst. (3)

³ Benátska charta 1964, Čl. 3

ICOMOS SLOVAKIA
INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
ICOMOS SLOVENSKO
MEDZINÁRODNÁ RADA PRE PAMIATKY A SÍDLA SLOVENSKO

c) nositeľom akých hodnôt je celý objekt a akých iba jeho časti, prvky, respektíve detaily a tieto charakterizovať.

Špecifikom pamiatok architektúry 20. storočia, na rozdiel od tzv. "historických" pamiatok (t.j. ktoré sú v prevažnej miere výsledkom často zložitého vývoja s viacerými prestavbami a úpravami) je fakt, že prevažná väčšina objektov modernej architektúry vznikla ako ucelený koncept od konkrétneho autora, na základe architektonického projektu, ktorý je väčšinou známy a aj dnes k dispozícii. Vo všeobecnosti môžeme tiež konštatovať, že v štruktúre hodnôt modernej architektúry prevládajú hodnoty architektonicko - výtvarného konceptu, hmotovo - priestorového riešenia, kompozície fasád a vnútorného dispozično - konštrukčného riešenia.

V teoretickej rovine by sme mohli pripustiť, že znovu postavením zaniknutej architektúry podľa pôvodných plánov, sa obnoví aj väčšina jeho pamiatkových hodnôt. Takéto tvrdenie, je však príliš všeobecné, neodrážajúce konkrétnu štruktúru pamiatkových hodnôt konkrétneho objektu.

Na základe dostupných zdrojov a hodnotení⁴, je možné konštatovať, že pamiatkové hodnoty NKP Bezručova 3 sú:

- a) súborom tak hodnôt architektonicko - výtvarných (ktoré je možné obnoviť znovu postavením zbúraných častí), ale v nezanedbateľnej miere aj hodnôt dokumentačných, technických a hodnoty ojedinelosti, ktoré sa viažu na autenticitu pôvodnej hmoty (vertikálne a horizontálne konštrukcie, ojedinelé technické riešenia, remeselné prvky a detaily, originálne výplne otvorov a pod.),
- b) spomenuté typy hodnôt majú na pamiatkovej podstate objektu relatívne rovnocenné zastúpenie, a že teda
- c) nositeľom prevládajúcich pamiatkových hodnôt, je nielen samotný architektonický koncept, ale aj originálna hmota konštrukcií, povrchov a chránených remeselných a architektonicko - výtvarných detailov.

Na základe vyššie uvedeného hodnotíme navrhnutú a realizovanú mieru búraných konštrukcií na NKP Bezručova 3 ako skutočnosť, ktorá s najväčšou pravdepodobnosťou výrazne zníži pamiatkové hodnoty objektu. Zo strany posudzovateľa nebolo možné posúdiť v akej miere budú zachované originálne architektonické prvky objektu (s ich transferom), keďže posledné dostupné Záväzné stanovisko KPU k projektu pre stavebné povolenie tieto taxatívne nemenuje, ale odkazuje na realizačný projekt.

Miera deštrukcie pôvodnej hmoty, aká sa realizovala na NKP Bezručova 3 a jej obnova formou "kópie", sa v pamiatkovej praxi pripúšťa iba vo výnimočných a ojedinelých prípadoch, spravidla po prírodných katastrofách, vojnových konfliktoch, zámernom zničení pamiatky, keď stavebno -

⁴ - Aktualizačný list NKP Bezručova 3, KPÚ Bratislava, 12/2007
- GOJDIČ, I.: Bratislava, Bezručova 3 "Inventarizácia pamiatkových prvkov a detailov", 2010
- MORAVČÍKOVÁ, H., SZALAY, P., ZAJKOVÁ, A.: Bezručova 3 - dokumentačná karta DO_CO_MO_MO, SAV 2016
- GREGOR, P.: Pamiatkové hodnoty modernej architektúry v štruktúre hodnôt architektonického dedičstva, In: Architektúra a urbanizmus, Roč.44, č.3-4 (2010), s.216-227. ISSN 0044 8680.

ICOMOS SLOVAKIA
INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
ICOMOS SLOVENSKO
MEDZINÁRODNÁ RADA PRE PAMIAHKY A SÍDLA SLOVENSKO

technický stav pamiatky neumožňuje jej zachovanie konzerváciou a statickým zabezpečením. V prípade objektu Bezručova 3 s určitou nejasnosťou nejde o takýto prípad. Schválená a realizovaná deštrukcia výraznej časti pôvodného objektu bola vyvolaná iba zmenou funkcie objektu (potrebou garáží).

Jednou z hlavných zásad ochrany a obnovy pamiatok je, že nová funkcia architektonického objektu by sa mala prispôbiť hodnotám pamiatky a nie naopak, t.j. že miera zachovania pôvodných častí sa prispôbí potrebám novej funkcie. Z dostupných dokumentov nebolo posudzovateľovi ani zrejmé, či boli spracované exaktné statické posudky či alternatívne konštrukčné riešenia, ktoré by aj pri zohľadnení funkcie nevyhnutného parkovania zachovali väčšiu časť originálneho objektu, ako navrhoval projekt.

I keď sme v našom posudku konštatovali istú špecifickosť kategórie pamiatok architektúry 20. storočia, musíme zároveň vyjadriť obavy, že realizovaný prístup k obnove objektu NKP Bezručova 3 a miera deštrukcie jeho pôvodnej hmoty sa v praxi môže stať precedensom na zvýšenie tlaku majiteľov a užívateľov pamiatkových objektov na zníženie ochrany originálnej hmoty chránených objektov a to aj právnou cestou, keďže z hľadiska aktuálnej legislatívy sú všetky pamiatky "rovnakej kategórie".

V Bratislave, 11. 11. 2016

stanovisko vypracoval:

prof. Ing. arch. Pavel Gregor, PhD.
prezident NK ICOMOS Slovensko

Podklady na spracovanie odborného stanoviska:

- aktualizovaný list NKP v evidencii ÚZPF, KPÚ Bratislava 12/2007
- relevantné rozhodnutia a záväzné stanoviská KPÚ Bratislava z 11.4.2012, 5.4.2013 a 14.9.2014
- relevantné časti projektu pre územné rozhodnutie, Architekti BKPS, marec 2010
- zápisnice a stanoviská Pamiatkovej komisie pri KPÚ Bratislavy zo 14.10.2010, 1.3.2011
- stanovisko doc. A. Bacovej k návrhu Pamiatkovej komisie zo 14.10.2010
- MORAVČÍKOVÁ, H., SZALAY, P., ZAJKOVÁ, A.: Bezručova 3 - dokumentačná karta DO_CO_MO_MO, SAV 2016
- GREGOR, P.: Pamiatkové hodnoty modernej architektúry v štruktúre hodnôt architektonického dedičstva, In: Architektúra a urbanizmus, Roč.44, č.3-4 (2010), s.216-227.